

Písomný výstup pedagogického klubu

1. Prioritná os	Vzdelávanie
2. Špecifický cieľ	1.1.1 Zvýšiť inkluzívnosť a rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelávaniu a zlepšiť výsledky a kompetencie detí a žiakov
3. Prijímateľ	Gymnázium Pavla Horova, Masarykova 1, 071 79 Michalovce
4. Názov projektu	GPH – Reserata pro Futuro
5. Kód projektu ITMS2014+	312011U411
6. Názov pedagogického klubu	Čitateľská gramotnosť
7. Meno koordinátora pedagogického klubu	Mgr. Matej Starják, PhD.
8. Školský polrok	september 2021 – január 2022
9. Odkaz na webové sídlo zverejnenia písomného výstupu	www.gphmi.sk

10.

Úvod:

Stručná anotácia:

Čitateľská gramotnosť má významné postavenie v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu. Pri jej rozvíjaní zohrali dôležitú úlohu aj kluby učiteľov s konkrétnymi aktivitami, do ktorých boli zapojení i žiaci (podľa záujmu). Pripravilo sa tiež pokračovanie rozšírenej čítanky vzorových textov (ich vhodnosť, dĺžka i náročnosť boli posudzované z rôznych aspektov). Pedagógovia z nej môžu čerpať ďalšie vzorové texty, ako aj sa inšpirovať priloženými úlohami. Využívať pritom môžu rôzne formy – problémové vyučovanie, rozbor textov na hodinách, elektronickú komunikáciu či spätnú väzbu ako reakciu na prečítané dielo.

Kľúčové slová:

čitateľská gramotnosť, druhá časť (pokračovanie) rozšírenej čítanky vzorových textov, práca s textom

Zámer a priblíženie témy písomného výstupu:

Ponuka kvalitných vzorových textov s priloženými úlohami (aj v elektronickej podobe), ktoré by sa dali ihneď použiť, sa ukazuje ako aktuálna potreba v rámci vyučovacích hodín slovenského jazyka a literatúry. Výstup klubu učiteľov tak predstavuje druhá časť (pokračovanie) rozšírenej čítanky vzorových textov (v prílohe), ktorá dopĺňa jej prvú časť – pedagógovia teda majú pripravený ďalší súbor úryvkov z literárnych diel a súvisiacich otázok, s ktorými môžu pracovať. Stále je i možnosť doplnenia ďalšími textami.

Jadro:

Výstup pedagogického klubu za prvý polrok predstavuje druhá časť (pokračovanie) rozšírenej čítanky vzorových textov (doplňa jej prvú časť), kde sú uvedené úryvky z diel a prislúchajúce úlohy. Jej štruktúra je prehľadná – slúžiť má ako príručná pomôcka.

Testovaná bola v rámci vyučovania predmetu slovenský jazyk a literatúra s veľmi dobrými výsledkami, čo sa potvrdilo aj pri spätnej väzbe.

Uvedené sú v nej úryvky z týchto diel:

Jules Verne: Cesta na Mesiac

George Bernard Shaw: Pygmalion

Ernest Hemingway: Starec a more

Franz Kafka: Premena

Douglas Adams: Stopárov sprievodca galaxiou

George Orwell: 1984

Umberto Eco: Meno ruže

Jane K. Rowlingová: Harry Potter [a Tajomná komnata]

John R. R. Tolkien: Pán prsteňov

Jo Nesbø: Snehuliak

Samuel Beckett: Čakanie na Godota

Záver:**Zhrnutia a odporúčania pre činnosť pedagogických zamestnancov**

Vhodnosť vytvorenia druhej časti (pokračovania) rozšírenej čítanky vzorových textov ako doplnenia jej prvej časti sa ukázala v rámci praktického vyučovania predmetu slovenský jazyk a literatúra.

Práca na hodinách bola pritom pomerne pestrá – išlo o využitie rôznych foriem a metód (problémové vyučovanie, motivácia k čítaniu textov, diskusia o prečítaných textoch).

11. Vypracoval (meno, priezvisko)	Mgr. Matej Starják, PhD.
12. Dátum	17. 1. 2022
13. Podpis	
14. Schválil (meno, priezvisko)	RNDr. Renáta Gaľová
15. Dátum	27. 1. 2022
16. Podpis	

Gymnázium Pavla Horova, Masarykova 1, 071 79 Michalovce

**ROZŠÍŘENÁ ČÍTANKA
VZOROVÝCH TEXTOV**

II

2022

-3-

Predkladané pokračovanie rozšírenej čítanky obsahuje výber vhodných doplnkových literárnych textov (z hľadiska štandardov, náročnosti a rozsahu) pre žiakov stredných škôl. Ich dĺžka je rôzna.

Súčasťou je i súbor úloh, ktoré sa viažu k ukážke, s cieľom odhaliť širšie vzťahy a súvislosti (historické obdobie, literárne obdobie, typy postáv, vzťahy medzi nimi, literárna teória).

Uvedené úlohy si nenárokujú vyčerpávajúco rozobrať dané dielo – je tu aj priestor pre ďalšie otázky, resp. pre kreativitu učiteľov a žiakov.

Dielo č. 1

Jules Verne – Cesta na Mesiac (úryvky)

V tej chvíli Murchison stlačil gombík na prístroji, zapojil prúd a vyslal na dno Columbiady elektrickú iskru. Zadunel strašný, neslýchaný, nepozemský výbuch, aký si ťažko predstaviť, nepodobný hromu, ani rachotu sopečnej erupcie. Z útrob zeme ako z krátera sa vyvalil ozrutánsky stĺp ohňa. Zem sa zatriasla, iba zopár divákov na okamih zazrelo strelu, víťazne prerážajúcu povetrie uprostred blčiacich plameňov a dymu. Vo chvíli, keď rozžeravený snop vyrazil do úžasnej výšky, plamenistý vejár ožiaril celú Floridu a na zlomok sekundy sa na hodnom kuse floridského územia noc zmenila v deň. Mohutný ohnivý chochol spozorovali na mori až v stomíľovej vzdialenosti. Videli ho v Mexickom zálive aj na Atlantickom oceáne a ne jeden námorný kapitán si zaznačil do lodného denníka, že zazreli obrovský meteor. Výstrel z Columbiady sprevádzalo naozajstné zemetrasenie. Florida pocítila otras až v útrobách. Plyny zo strelnej bavlny, rozpínajúce sa horúčavou, s nepredstaviteľnou prudkosťou prerazili vzduchové vrstvy a umelý uragán, omnoho rýchlejší než búrkový, preletel ovzduším ako smršť. Tristotisíc ľudí na okamih ohluchlo a priam skamenelo od hrôzy a potom všetci – chlapi, ženy, deti – ľahli ako zbožie po búrke. Strhol sa nevýslovný huriavk, boli aj vážne zranení.

...

Vzduchová vlna okrem ľudí v okruhu dvadsiatich míľ zmietla baraky, rozhádzala koliby, povytŕhala stromy s koreňmi, zahнала železničné vagóny až do Tampy, vyrútila sa na mesto ani lavína a zničila asi sto domov, medzi nimi aj Kostol svätej Márie a novú budovu Burzy, ktorá sa rozčesla po celej dĺžke. Niekoľko plavidiel v prístave vrazilo do seba a potopilo sa, zo desať lodí, zakotvených v prístave, prirazilo k brehu, pričom kotevné laná sa pretrhli ako bavlnená niť. Ale okruh pustošenia siahal omnoho ďalej za hranice Spojených štátov.

Úlohy:

1. Popíšte, akým spôsobom sa cestovatelia chceli dostať na Mesiac.
2. Identifikujte slová, ktoré robia text dynamickým.
3. Vypíšte z textu termíny, späťe s oblasťou vedy a techniky.

Dielo č. 2

George Bernard Shaw – Pygmalion (úryvky)

HIGGINS (Vyskočí a stratí trpezlivosť.): Kde doparoma je to dievča? Čo máme na ňu čakať celý deň? (Eliza vstúpi, žiariaca, sebavedomá, s ohromujúco presvedčivým výrazom sebaistoty. Má v ruke košík s ručnou prácou a správa sa celkom prirodzene a samozrejme. Pickering je príliš prekvapený, aby vstal.)

LÍZA: Dobrý deň, pán profesor. Ako sa vám vedie?

HIGGINS (Lapá dych.): Ja... (Na viac sa nezmôže.)

LÍZA: Samozrejme, že sa máte dobre. Ved' vy nikdy nie ste chorý. Som rada, že vás zasa vidím, pán plukovník. (Plukovník rýchlo vstane a podávajú si ruky.) Dnes ráno je trochu chladno, však? (Sadne si naľavo od neho. Pickering si sadne vedľa nej.)

HIGGINS: S takým niečím na mňa nechodte. Ved' ja som vás to naučil a na mňa to neplatí. Vstaňte a podte domov a nerobte hlúposti. (Eliza vytiahne z košíka ručnú prácu a začne šiť, bez toho, aby si v najmenšom všimla jeho výbuch.)

PANI HIGGINSOVÁ: Krásne si to povedal, Henry. Naozaj krásne! Žiadna žena by nemohla odolať takémuto pozvaniu.

HIGGINS: Len sa o ňu nestrachuj, mama. Nech len hovorí sama za seba. Hneď uvidíš, či má jedinú vlastnú myšlienku, alebo jediné slovo, ktoré som nie ja vložil do jej úst. Môžem ti povedať, že som stvoril túto vec z pogniavených kapustných listov z Covent Garden. A teraz si chce hrať predo mnou na veľkú dámu.

...

LÍZA: Nie preto, že ste mi platili za moje šaty, lebo viem, že ste ku každému štedrý, pokiaľ ide o peniaze. Ale od vás som sa naučila slušným spôsobom a slušné spôsoby robia zo ženy dámu, však? Viete, bolo to pre mňa veľmi ťažké, keď som mala ustavične pred sebou vzor v osobe pána profesora Higginsa. Ja som bola kedysi práve taká, ako je on. Nevedela som sa ovládať a pre každú maličkosť som nadávala a hrešila. A keby ste vy neboli pri tom, nikdy by som sa nebola naučila, ako sa správajú slušní páni a dámy.

...

LÍZA: To viem, a ja mu to nevyčítam. Ved' to je už jeho nátura. Ale pre mňa to bolo veľmi dôležité, že vy ste to nerobili. Viete, keď to tak vezmeme, odhliadnuc od vecí, ktoré človek môže odpozorovať – ako napríklad obliekanie sa alebo správnu

výslovnosť – rozdiel medzi dámou a kvetinárkou nie je v tom, ako sa správa, ale ako sa druhí správajú k nej. V očiach profesora Higginsa budem vždy len kvetinárkou, lebo on sa vždy ku mne správa ako ku kvetinárke a vždy tak bude robiť. Ale viem, že pre vás môžem byť dámou, lebo vy ste sa správali a budete sa ku mne správať ako k dáme.

...

PICKERING: Nuž, to je veľmi pekné od vás, slečna Doolittlová, že takto o mne zmýšľate.

LÍZA: Tešila by som sa, keby ste ma volali Eliza. Bude to pre mňa veľká česť.

PICKERING: Ďakujem, Eliza, samozrejme.

LÍZA: A profesor Higgins by ma mohol oslovovať slečna Doolittlová.

Úlohy:

1. Z textu vyplýva, že Eliza Doolittlová bola súčasťou istého experimentu. Akého?
2. Porovnajte – na základe úryvkov – Higginsa a Pickeringa.
3. Čo robí – podľa Elizy Doolittlovej – z obyčajnej, jednoduchej ženy dámu?

Dielo č. 3

Ernest Hemingway – Starec a more (úryvky)

Starec bol chudý a vyziabnutý, šiju mu zbrázdili hlboké vrásky. Tvár mu pokrývali hnedé škvrny kožnej rakoviny. Po oboch lícach sa mu škvrny šírili až na krk. Ruky mal posiate hlbokými jazvami od lán, ktorými vyťahoval ťažké ryby. Jazvy neboli čerstvé. Boli staré ako trhliny na púšti, kde po vode a rybách už dávno niet ani chýru, ani slychu.

...

Starec rybárčil na člne v Gofskom prúde sám. Už osemdesiaty štvrtý deň vychádzal na more, no nechtyl ani len rybku. Prvých štyridsať dní chodil s ním chlapec. Keď po štyridsať dní nič neulovili, chlapcovi rodičia povedali, že starý je už raz navždy salao, teda že šťastie od neho bočí, a kázali mu, aby prešiel na inú bárku, a na nej naozaj hneď v prvý týždeň chytil tri krásne ryby.

...

Vynárala sa celú večnosť, voda jej potokmi stekala po bokoch. Na slnku celá žiarila, hlavu a chrbát mala tmavofialové a pruhy na bokoch boli v slnečnom svite široké a bledolevandulové. Meč mala dlhý ani bejzbalová pálka a zúžený ako rapír.

...

A čo teraz? Pomyslel si starec. Cítil, že už-už stráca vedomie. A čo teraz? Pokúsím sa o to ešte raz. Pokúsím sa ešte raz. Mal dojem, že už-už zamdlieva, keď predsa len prevrátil rybu na bok. Ryba sa však vyrovnala a znova pomaly odplávala, mávajúc vo vzduchu veľkým chvostom. A pokúsím sa ešte raz, sľuboval starec, hoci ruky si už celkom necítil a zrak sa mu zahmlieval. Pokúsil sa o to znova, ale s rovnakým výsledkom. Nuž, pomyslel si a cítil, že odpadne skôr, než sa znovu začne boriť s rybou, pokúsím sa ešte raz. Pozbieral všetku bolesť, ale aj zvyšky síl i dávno stratenú hrdosť a postavil to všetko proti smrteľnej úzkosti ryby. A vtedy sa ryba prevrátila na bok a zvolna plávala na boku a mečom len-len že sa nedotkla debnenia na člne a už-už ho míňala, dlhá, vysoká, široká, striebriстая, vo vode zdanlivo nekonečná. Starec pustil lano, pristúpil ho nohou a zdvihol harpúnu tak vysoko, ako len vládol, a s celou silou, ktorá mu ešte zostala a čo vtedy v sebe pozbieral, vrazil ju rybe do boka hneď za veľkými hrudnými plutvami, týčiacimi sa z vody do výšky starcovej hrude. Cítil, ako železo vniká do tela. Starec sa na harpúnu navalil a váhou svojho tela ju vrážal čoraz hlbšie.

...

Potom mu prišlo ľúto veľkej ryby, ktorú chytil na háčik. Je skvelá, nezvyčajná a ktovie, aká je stará, pomyslel si. Ešte nikdy som nemal dočinenia s takou mocnou rybou či s rybou, ktorá by sa správala tak čudne. Vari je primúdra na to, aby vystrájala. Keby skákala či prudko vyrážala, asi by ma zničila.

Úlohy:

1. Nájdite v texte istý kontrast medzi výzorom starca a tým, ako ulovil rybu.
2. Ako sa nazýva spôsob zápisu textu, keď autor prezentuje myšlienky postavy, avšak bez úvodzoviek?
3. Vysvetlite – v kontexte úryvkov – výrok: „Človeka možno zahubiť, nie však zničiť.“

Dielo č. 4

Franz Kafka – Premena (úryvky)

Keď sa Gregor Samsa jedného rána prebudil z nepokojných snov, zistil, že sa v posteli premenil na akýsi príšerný hmyz. Ležal na chrbte, tvrdom ako pancier a len čo nadvihol hlavu, zbadal si vyklenuté hnedé brucho, rozčlenené oblúkovitými výstužami, na vrchole ktorého sa ledva udržala prikrývka, pripravená celkom sa zošuchnúť. Početné, v pomere k ostatnému objemu žalostne tenké nôžky sa mu bezmocne hmýrili pred očami.

„Čo sa to so mnou stalo?“ premýšľal. Nebol to sen.

...

Prvých štrnásť dní sa rodičia nevedeli odhodlať, aby k nemu vošli, a často počúval, ako uznanlivo hovoria o sestrinej práci, hoci predtým sa často na sestru hnevali, videla sa im akási nešikovná.

...

„Drahí rodičia,“ povedala sestra a úvodom buchla dlaňou do stola, „takto to ďalej nejde. Ak to azda nevidíte, ja to vidím celkom jasne. Nechcem pred touto príšerou vysloviť meno môjho brata a poviem len tolko: musíme sa jej pokúsiť zbaviť. Skúšali sme všetko, čo je v ľudských silách, starali sme sa o ňu a trpezlivo sme ju znášali, myslím, že nám nik nemôže vyčítať ani to najmenšie.“

...

„Musí preč,“ zvolala sestra, „to je jediný prostriedok, otec. Len prestaň myslieť na to, že je to Gregor. Naše nešťastie je predsa v tom, že sme tomu tak dlho verili. Ako by to mohol byť Gregor? Keby to bol Gregor, už dávno by bol uznal, že ľudia s takým zvieraťom nemôžu žiť, a dobrovoľne by bol odišiel. Nemali by sme potom brata, ale žili by sme ďalej a zachovávali jeho pamiatku...“

...

Na rodinu [Gregor] spomínal s dojatím a láskou. O tom, že musí zmiznúť, bol presvedčený azda ešte pevnejšie, ako jeho sestra. V tom stave prázdneho a pokojného premýšľania zotrval do chvíle, keď na veži odbilo tri hodiny ráno. Keď všade naokolo vonku za oblokom začínalo svitať, bol ešte nažive. Potom mu hlava sama od seba celkom klesla a z nozdier mu slabo unikol posledný dych.

Úlohy:

1. Priblížte situáciu, v ktorej sa ocitol Gregor Samsa.
2. Ako samotná hlavná mužská postava vnímala postupne svoj stav?
3. Popíšte, ako sa vyvíjal vzťah členov rodiny ku Gregorovi ako chrobákovi.

provizórnu plachtu pri splavovaní pomalej veľrieky Mof, namočiť ho pre boj zblízka, omotať si ho okolo hlavy, aby ste sa chránili pred jedovatými výparmi alebo pohľadom pahlného pučivála z Trálu. (Je to neuveriteľne sprostý tvor. Myslí si, že ak ho nevidíte, ani on nemôže vidieť vás – tupý ako poleno, ale hrozne, hrozne pažravý.) V prípade nebezpečenstva môžete uterákom mávať, aby ste privolali pomoc, no a, pravdaže, môžete ho použiť aj na utieranie – ak vám po tom všetkom pripadá dosť čistý.

...

Pomaly, s nekonečným pohrdaním, pristúpil k dverám ako lovec, zakrádajúci sa za korisťou. Potom sa náhle otvorili.

„Vďaka vám,“ povedali k tomu, „sú jedny prosté dvere nevýslovne šťastné.“

Hlboko v Marvinovej hrudi sa zasekávali kolieska.

„Veľmi vtipné,“ povedal tónom rečníka na pohrebe, „presne ako vo chvíli, keď si myslíte, že život už jednoducho nemôže byť horší, a náhle sa všetko zhorší.“

...

„Ó, Studnica múdrosti, máš pre nás... ehm... teda...“

„Či mám pre vás odpoveď?“ prerušil ho počítač majestátnym hlasom. „Áno. Mám.“

„Si pripravený odovzdať nám ju?“

„Som, aj keď si myslím, že sa vám nebude páčiť.“

„Na tom nezáleží,“ vyhlásil Fu-uč. „Musíme ju počuť, a to hneď!“

„Dobre,“ súhlasil počítač. „Odpoveď na Veľkú otázku života, vesmíru a všetkého je...“ počítač urobil dramatickú pauzu... „Štyridsaťdva,“ dopovedal Studnica múdrosti s božskou majestátnosťou a pokojom.

Úlohy:

1. Možno o texte tvrdiť, že ide o sci-fi so znakmi nonsensu a irónie? Argumentujte.
2. Nájdite v úryvkoch okazionalizmy.
3. Aké symboly v sebe skrýva výraz *uterák*, ktorý sa nachádza v jednom z úryvkov?

Dielo č. 6

George Orwell – 1984 (úryvky)

Bol jasný, ale chladný aprílový deň a hodiny odbíjali trinástu. S bradou, pritlačenou na prsia, aby sa chránil pred dotieravým vetrom, Winston Smith prekĺzol rýchlo cez sklené dvere na sídlisku Víťazstvo, nie však tak rýchlo, aby zabránil zvíčenému piesku a prachu vniknúť dnu s ním.

V chodbe páchla varená kapusta a staré handrové rohožky. Na jednom konci visel na stene plagát, na ktorý ten priestor nestačil. Nachádzala sa na ňom iba obrovská, vyše meter široká tvár muža, asi štyridsaťpäťročného, s hustými čiernymi fúzmi, hrubých, ale pekných čŕt. Winston zamieril ku schodom. Nemalo zmysel skúšať výťah. Aj v najlepšom čase fungoval zriedkakedy a teraz elektrický prúd cez deň vypínali. Patrilo to k úsporným opatreniam v rámci príprav na Týždeň nenávisťi.

...

Zo všetkých rohov, na ktoré mal dobrý výhľad, zízala nadol tvár s čiernymi fúzmi. Jedna sa nachádzala aj na priečelí domu naproti. VELKÝ BRAT ŤA POZORUJE, hlásal nápis...

...

Netušil, kde sa ocitol. Pravdepodobne niekde na Ministerstve lásky, ale potvrdiť sa to nedalo. Bol v cele bez okien, s vysokým stropom a so stenami z lesklého bieleho porcelánu. Skryté lampy ju zaplavovali studeným svetlom a sústavne sa tam ozývalo akési bzučanie, ktoré podľa neho zrejme spôsoboval prívod vzduchu...

V bruchu cítil tupú bolesť. Neustupovala odvtedy, čo ho natlačili do uzatvoreného auta a odviezli. Mal, samozrejme, aj hlad, vlčí, odporný hlad.

...

... Opäť bol na Ministerstve lásky, všetko mu odpustili, dušu mal čistú ako čerstvý sneh. Stál pred verejným súdom, priznával všetko, každého obviňoval. Kráčal chodbou s bielymi kachličkami a mal pocit, že sa prechádza na slnku, v päťách mu kráčal ozbrojený dozorca. Dlho očakávaná guľka mu vnikla do mozgu.

Pozdvihol zrak nahor k tej obrovskej tvári. Celých štyridsať rokov mu trvalo, kým pochopil, aký smiech sa skrýva za tými tmavými fúzmi. Ach, to kruté, zbytočné nedorozumenie! Ako len tvrdohlavo a zaťato hľadal úkryt pred tou láskavou náručou! Dve slzy, napáchnuté džinom, mu stekali po oboch stranách nosa. To však bolo

v poriadku, všetko bolo v najlepšom poriadku, lebo zápas sa skončil. Zvítazil sám nad sebou. Miloval Veľkého brata.

Úlohy:

1. Uvedený text charakterizuje výraz *antiutópia*. Prečo?
2. Kto je Veľký brat?
3. Autor v úryvkoch načrtol pesimistickú víziu budúcnosti ľudstva. Aký ťažký zločin spáchal Winston Smith? Možno to z textu vydedukovať?

Dielo č. 7

Umberto Eco – Meno ruže (úryvky)

Na sklonku svojho hriešneho života, keď už šedivý a zostarnutý ako sám svet čakám, že zaniknem v bezodnej priepasti mlčiacej a pustej božskosti a stanem sa účastným neprístupného sveta duchov anjelských, už iba svojím nevládnym a chorým telom, prikutý k tejto cele drahého kláštora v Melku, chystám sa na tomto veľíne zanechať svedectvo o obdivuhodných a strašných udalostiach, ktoré som v mladosti zažil, a zopakovať tu verbatim, čo som videl a počul, a neodvažujem sa hľadať v tom nejaký vyšší zámer, chcem iba tým, čo prídu po nás (ak ich nepredíde Antikrist), zanechať znaky znakov, aby sa na nich cvičili modliť sa lúštením zmyslu.

...

Chytil ma [Viliam] za ruku a priviedol ma k stene naproti vchodu. Na zvlnenej sklenej tabuli, ktorú teraz kahanec osvetľoval zblízka, som uvidel naše groteskne znetvorené obrazy, ktoré menili podobu aj výšku podľa toho, ako sme sa približovali alebo vzdďaľovali.

„Budeš si musieť prečítať dajaký traktát o optike,“ povedal Viliam pobavene, „ako to istotne urobili zakladatelia knižnice...“

...

Ocitli sme sa na prahu miestnosti, ktorá sa podobala ďalším trom sedemstenným miestnostiam bez okien. Panoval v nej silný pach potuchliny a vlhkosťou prežratých kníh. Kahanec, ktorý som držal nad sebou, osvetlil najprv klenbu, potom som ho spustil nižšie, prešiel som ním doprava aj doľava a jeho plameň matne ožiaril police popri stenách. Napokon sme v strede miestnosti zbadali stôl, založený pergamenmi, a za ním nejakého sediaceho človeka, ktorý akoby v tej tme nehybne na nás čakal, ak vôbec ešte žil.

...

Po rokoch, už ako zrelý muž, som mal príležitosť z poverenia svojho opáta vykonať cestu do Talianska. Neodolal som pokušeniu a pri návrate som urobil dlhú odbočku a navštívil som to, čo z opátstva ostalo.

...

Est ubi gloria nunc Babylonia? Kdeže sú lanské snehy? Zem tancuje tanec smrti. Zavše sa mi zdá, že po Dunaji plávajú lode, plné šialencov a smerujú do neznáma.

...

V skriptóriu je zima, bolí ma palec. Nechávam tento spis neviem komu, ani neviem, o čom: stat rosa pristina nomine, nomina nuda tenemus.

...

Odvtedy, ako som napísal Meno ruže, dostávam veľa listov, v ktorých sa ma čitatelia pýtajú, čo značí záverečný latinský hexameter a prečo sa stal názvom knihy...

Môj román mal iný pracovný názov, Opátstvo zločinu. Zavrhol som ho, lebo by upriamoval čitateľovu pozornosť iba na kriminálnu zápletku a záujemcov o dejom nabité príbehy mohol neprávom podnietiť, aby sa vrhli na knihu, ktorá by ich sklamala. Mojm snom bolo dať knihe názov Adso z Melku...

Názov Meno ruže sa mi vynoril v mysli takmer náhodou a zapáčil sa mi, lebo ruža je symbolická figúra taká nabitá významami, až nemá takmer nijaký...

Úlohy:

1. Nájdite v texte znaky *postmoderny*.
2. Na čo slúžia výrazy v cudzom jazyku? Uvedte niekoľko významov slova *ruža*.
3. Objasnite, akú úlohu zohrával v texte Adso z Melku a Viliam.

Dielo č. 8

Jane K. Rowlingová – Harry Potter [a Tajomná komnata] (úryvky)

Harry sa nepodobal na nikoho z rodiny. Strýko Vernon bol zavalitý, bez krku, s obrovskými čiernymi fúzmi, teta Petunia bola kostnatá a tvár mala ako kôň a Dudley bol vypasený ružový blondiak. Harry bol naproti tomu drobný, samá kosť a koža, mal nádherné zelené oči a nepoddajné vlasy, čierne ako uhoľ. Nosil okuliare s okrúhlymi sklíčkami a na čele mal tenkú jazvu v tvare blesku.

A práve pre túto jazvu považovali Harryho za nanajvýš nezvyčajného, dokonca i samotní čarodejnici. Jazva bola jediným svedectvom Harryho veľmi tajomnej minulosti, v dôsledku ktorej sa pred jedenástimi rokmi ocitol na schodoch domu Dursleyovcov.

Keď mal Harry rok, podarilo sa mu akýmsi zázrakom prežiť kliatbu najväčšieho temného čarodeja všetkých čias lorda Voldemorta, ktorého meno sa ešte i dnes bála väčšina čarodejníkov a čarodejníc čo i len vysloviť.

Harryho rodičia počas Voldemortovho útoku zahynuli, Harry však vyviazol len s tenkou jazvou v tvare blesku a akýmsi zázrakom – nik nechápe prečo – prišiel Voldemort vo chvíli, keď sa mu nepodarilo Harryho zabiť, o svoju moc.

A tak sa Harry dostal do opatery k sestre svojej mŕtvej mamy a jej manželovi. U Dursleyovcov prežil desať rokov a nikdy nechápal, prečo sa mu neustále stávajú veci, ktoré si nevie dosť dobre vysvetliť, a historku svojich pestúnov o tom, že k jazve prišiel počas autonehody, pri ktorej zomreli jeho rodičia, považoval za pravdivú.

Až raz, presne pred rokom, dostal Harry z Rokfortu list, ktorým sa všetko vysvetlilo. Harry nastúpil do čarodejníckej školy, kde sa on i jeho jazva stali slávnymi. Školský rok sa však skončil, on sa vrátil na prázdniny k Dursleyovcom, ktorí sa k nemu opäť správali ako k smradľavému psovi.

...

Ani jedna pohľadnica, ani jeden darček a navyše celý večer sa má tváriť, že neexistuje. Nešťastný uprel pohľad na živý plot. V živote sa necítil taký osamelý. Bolo mu smutno za Rokfortom, no oveľa viac ako metlobal mu chýbali jeho najlepší priatelia Ron Weasley a Hermiona Grangerová. On im však zrejme nechýbal. Ani jeden z nich mu za celé leto nenapísal, hoci Ron mu sľuboval, že ho pozve k sebe domov.

Nespočetne veľa ráz chcel Harry už-už čarami dostať Hedvigu z kletky a poslať ju k Ronovi a Hermione s listom, no bolo by to príliš veľké riziko. Mladiství čarodejníci mali mimo školy zakázané čarovať. To však Harry Dursleyovcom zatajil. Dobre vedel, že len panický strach z toho, že ich kedykoľvek môže premeniť na chrobáky hnojivaly, im bráni v tom, aby ho zamkli do komory pod schodmi spolu s čarodejníckym prútikom a metlou. Ešte pred pár týždňami sa Harry zabával tak, že si popod nos hundral nezmyselné slovíčka a tešil sa, keď sa Dudley v panike vyrútil z izby tak rýchlo, ako mu len jeho tučné nohy stačili. Dlhé odlúčenie od Rona a Hermiony však spôsobilo, že sa cítil hrozne osamelý, a dokonca i provokovanie Dudleyho stratilo preňho svoje čaro – a teraz Ron s Hermionou zabudli aj na to, že má narodeniny.

Úlohy:

1. Identifikujte v texte znaky *fantasy (fantastickej) literatúry*.
2. Harry Potter je postava so záhadou. Viete ju uviesť?
3. Aký vzťah mal Harry Potter s Ronom Weasleyom a Hermionou Grangerovou?

Dielo č. 9

John R. R. Tolkien – Pán prsteňov (úryvky)

Hobiti sú nenápadný, ale prastarý národ, v minulosti početnejší než dnes. Milujú totiž mier, pokoj a žírnu, obrobenú pôdu. Najradšej žijú na usporiadanom vidieku s usporiadanými hospodárstvami. Nerozumejú a nikdy nerozumeli ani nemali radi mechanizmy zložitejšie ako kováčske mechy, vodný mlyn či ručné krosná, hoci s náradím vedia zaobchádzať zručne. Už za pradávnych čias boli spravidla plachí, báli sa „Veľkých ľudí“, ako nás nazývajú, a dnes sa nám vystrašene vyhýbajú a čoraz ťažšie ich zazrieť. Výborne počujú, skvele vidia, a hoci majú sklony k tlstnutiu a zbytočne sa nikdy neponáhľajú, sú svižní a obratní...

Je celkom očividné, že napriek neskoršiemu odcudzeniu sú hobiti našimi príbuznými. Sú nám oveľa bližší než elfovia, ba dokonca bližší než trpaslíci.

...

... jedného dňa zaklopal na Bilbove dvere veľký čarodejník Gandalf Sivý a s ním trinásť trpaslíkov – nik iný, ako sám Thorin Dubbin, potomok kráľov, a jeho dvanásť druhov vo vyhnanstve. S nimi sa Bilbo vydal – na vlastné nekonečné prekvapenie – v isté aprílové ráno roku 1341 letopočtu grófstva hľadať veľké dobrodružstvo, poklad trpasličích kráľov pod horou Erebor v Údole ďaleko na východe.

...

Ukrýval [Gloch] tajný poklad, ku ktorému sa dostal pred dávnymi vekmi, keď ešte žil na svetle – zlatý prsteň, ktorý svojho nositeľa zneviditeľňoval. To jediné miloval, svojho „miluškeho“, a zhováral sa s ním, aj keď ho nemal pri sebe. Držal ho totiž v bezpečí v škáre na svojom ostrovčeku, ak práve nelovil alebo nesledil za ohyzdami v baniach.

...

Z týchto rečí Bilbo napokon vytušil pravdu a v tme mu svitla nádej – práve on našiel zázračný prsteň a naskytá sa mu príležitosť uniknúť ohyzdom i Glochovi.

...

... zrkadlo sčernelo – bolo také čierne, akoby sa vo viditeľnom svete otvorila diera, a Frodo hľadel do prázdnoty. V čiernej priepasti sa zjavilo jediné oko, ktoré sa pomaly zväčšovalo, až napokon zabralo takmer celé zrkadlo. Bolo také hrozivé, že Frodo ostal primrazený, neschopný vykriknúť alebo odtrhnúť zrak. Oko bolo

ovrúbené ohňom, no samo bolo lesklé, žlté ako mačacie, pozorne striehlo a čierna štrbina jeho zreničky sa rozšírila ako roklina, ako oblok do ničoty.

Potom začalo blúdiť, pátralo tu a tam, a Frodo s istotou a hrôzou vedel, že medzi vecami, ktoré hľadá, je aj on. A vedel aj to, že ho neuvidí – zatiaľ, ak nebude chcieť on sám. Prsteň na retiazke na krku oťažiel, bol zrazu ťažší ako balvan a ťahal mu dolu hlavu. Marilo sa mu, že zrkadlo začína vrieť a z vody akoby stúpali pary. Ťahalo ho vpred.

Úlohy:

1. Autor v texte docielil ilúziu skutočnej existencie vymyslených bytostí. Ako sa mu to podarilo?
2. Nájdite v úryvkoch kľúčové slovo, ktoré vystihuje podstatu celého textu.
3. Prečo bol hobit Frodo najdôležitejšou postavou celej trilógie?

Dielo č. 10

Jo Nesbø – Snehuliak (úryvky)

Nedeľa piateho novembra 1980. Snehuliak

Piateho novembra prvý raz snežilo. O jedenástej začali bez akéhokoľvek varovania z bezfarebnej oblohy padať veľké snehové vločky, akoby sa nejaká vesmírna armáda rozhodla obsadiť polia, záhrady aj cesty nórskeho kraja Romerike. Autá cestárov o druhej popoludní odhrnuli cesty v okolí Lillestrømu, a keď o pol tretej Sára Kvineslandová opatrne viedla svoju Toyotu Corollu SR5 pomedzi vily ulice Kolloveien, zvlínenú krajinu pokrýval ľahučký sneh ako páperový paplón.

V dennom svetle vyzerali domy celkom inak. Preto takmer minula jeho garáž. Keď dupla na brzdu, auto sa chvíľu šmýkalo po zľadovatenej ceste, zo zadného sedadla sa ozval vzdych. V zrkadle si všimla synov nespokojný pohľad.

„Hneď som späť, syn môj,“ povedala potichu.

Spod bieleho snehu pred garážou presvital čierny asfalt. Určite tam predtým stálo sťahovacie auto. Hrdlo sa jej stiahlo. Len nech nejde neskoro!

„Kto tu býva?“ ozvalo sa zo zadného sedadla.

„Iba jeden známy,“ odvetila rýchlo a podvedome si prehrabla vlasy v zrkadle. „Stačí mi desať minút. Nechám kľúč v zapalovaní, aby si mohol počúvať rádio.“

...

Sadla si za volant. V aute vládlo ticho. Poriadne sa ochladilo. Kľúč ležal na sedadle spolujazdca. Obrátila sa k synovi. Chlapec bol bledý, spodná pera sa mu triasla.

„Stalo sa niečo?“

„Áno,“ odvetil. „Videl som ho.“

Hlas mu preskakoval od hrôzy, ako keď sa ešte celkom malý tisol pred televízorom medzi rodičov a rukou si zakrýval oči...

„Koho si videl?“ spýtala sa a vopchala kľúč do zapalovania.

„Snehuliaka...“

Motor nereagoval. Zmocnila sa jej panika. Netušila, čoho sa tak bojí. Uprene hľadela pred seba a skúsila to ešte raz. Azda sa jej vybila baterka?

„A ako vyzeral ten snehuliak?“ Z celej sily dupla na plyn a točila kľúčikom, až sa bála, že ho zlomí. Jeho odpoveď prehlušilo zahučanie motora.

Zaradila rýchlosť a pustila spojku, lebo chcela čím skôr vyraziť. Kolesá rozhrabli mäkký, čerstvo napadaný sneh. Pridala plyn, no nepohli sa z miesta. Len zadné kolesá sa šmykli z boka na bok. Až potom sa pneumatiky predrali k asfaltu a konečne sa pohli dopredu.

„Tato nás čaká,“ povedala rýchlo. „Musíme sa poponáhľať.“

Zapla rádio a pridala hlasitosť, aby studenú kabínu naplnili aj iné zvuky, ako jej hlas. V novinách už po tisíci raz opakovali, že v amerických prezidentských voľbách Ronald Reagan porazil Jimmyho Cartera.

Chlapec opäť čosi povedal, pozrela do zrkadla.

„Čo hovoríš?“

Zopakoval to, no nerozumela. Stíšila rádio a odbočila na hlavnú cestu k rieke, čo sa hadila krajinou ako dve čierne smútočné stupy. Keď zacítila, že sa naklonil medzi sedadlá, strhla sa. Jeho hlas znel ako suchý chrapot. Akoby bolo dôležité, aby ich nikto nepočul.

„Zomrieme.“

Úlohy:

1. Nájdite v texte hlavné znaky *detektívky*.
2. Akým spôsobom tu autor stupňuje napätie?
3. Identifikujte v daných úryvkoch indície, ktoré naznačujú zločin.

Dielo č. 11

Samuel Beckett – Čakanie na Godota (úryvok)

ESTRAGON (s plnými ústami, roztržito): Sme pripútaní.

VLADIMÍR: Nič nepočujem.

ESTRAGON (žuje a prehĺta): Pýtam sa, či sme pripútaní.

VLADIMÍR: Pripútaní?

ESTRAGON: Pripútaní.

VLADIMÍR: Ako pripútaní?

ESTRAGON: Na nohách aj na rukách.

VLADIMÍR: Ale ku komu? A kto nás pripútal?

ESTRAGON: K tomu tvojmu chlapíkovi.

VLADIMÍR: Ku Godotovi? Pripútaní ku Godotovi? Čo ti to prišlo na um? Nikdy v živote! (Pauza.) Zatiaľ... nie... (Vysloví každé slovo osobitne.)

ESTRAGON: Volá sa Godot?

VLADIMÍR: Myslím.

ESTRAGON: Pozri! (Chytí zvyšok mrkvy za konček vňate, zdvihne ho a otočí pred očami.) To je zaujímavé. Čím dlhšie jem, tým menej mi chutí.

VLADIMÍR: A ja naopak.

ESTRAGON: Ako?

VLADIMÍR: Postupne tomu prichádzam na chuť.

ESTRAGON (po dlhom rozmýšľaní): A to je naopak?

VLADIMÍR: To je vec temperamentu.

ESTRAGON: Povahy.

VLADIMÍR: S tým nič nenarobíme.

ESTRAGON: Darmo sa pechoríme.

VLADIMÍR: Zostaneme tým, čím sme.

ESTRAGON: Darmo sa vykrúcame.

VLADIMÍR: Podstata sa nemení.

ESTRAGON: Nič nenarobíme. (Podáva zvyšok mrkvy Vladimírovi.) Nechceš ju dojesť?

Celkom blízko sa rozľahne strašný výkrik. Estragon vypustí mrkvu z rúk. Obaja znehybnjú, potom sa rozbehnú ku kulise. Estragon sa zastaví na polceste, vráti sa, zdvihne mrkvu, vopchá si ju do vrecka a vrhne sa k Vladimírovi, ktorý ho čaká. Znovu

sa zastaví, vráti sa, zdvihne topánku a beží za Vladimírom. Objímu sa, hlavy vtiahnu medzi plecia a čakajú, obrátení chrbtom k blížiacemu sa nebezpečenstvu.

Vchádzajú Pozzo a Lucky. Najskôr vidieť len Luckyho, ktorý má okolo hrdla omotaný povraz, dostatočne dlhý na to, aby mohol dôjsť až doprostred javiska, a až potom sa vynorí Pozzo spoza kulisy. Lucky nesie ťažký kufor, skladaciu stoličku, košík s jedlom a plášť (prehodený cez ruku). Pozzo má bič.

POZZO (spoza kulís): Hýb sa! (Plesknutie bičom. Zjaví sa Pozzo. Prechádzajú javiskom. Lucky prejde okolo Vladimíra a Estragona a odchádza. Pozzo zbadá Vladimíra a Estragona a zastane. Povraz sa napne. Pozzo ním prudko trhne. Spät! Zvuk pádu. To Lucky padol na zem s celým svojím nákladom. Vladimír a Estragon hľadia naňho a váhajú, majú chuť pomôcť mu, no zároveň sa boja zaplietť do vecí, ktoré sa ich netýkajú. Vladimír urobí krok k Luckymu, Estragon ho zadrží za rukáv.)

VLADIMÍR: Pust' ma!

ESTRAGON: Upokoj sa.

POZZO: Pozor! Je zlý. (Estragon a Vladimír sa naňho pozerú.) Na cudzích.

ESTRAGON (potichu): To je on?

VLADIMÍR: Kto?

ESTRAGON: No, ten...

VLADIMÍR: Godot?

ESTRAGON: No.

POZZO: Volám sa Pozzo.

VLADIMÍR: Ale nie.

ESTRAGON: Povedal Godot.

VLADIMÍR: Ale nie.

ESTRAGON (Pozzovi): Pane, nie ste vy pán Godot?

POZZO (strašným hlasom): Som Pozzo! (Ticho.) To meno vám nič nehovorí? (Ticho.) Pýtam sa, či vám to meno nič nehovorí.

Vladimír a Estragon sa spýtavo pozerú na seba.

ESTRAGON (tvári sa, akoby sa chcel rozpamätať): Bozzo... Bozzo...

VLADIMÍR (tak isto): Pozzo...

POZZO: Pppozzo!

ESTRAGON: Ach! Pozzo... aha... Pozzo

VLADIMÍR: Pozzo alebo Bozzo?

ESTRAGON: Pozzo... nie, nespomínam si.

VLADIMÍR (zmierlivo): Poznal som istú rodinu Gozzo! Matka si rada zaštrikovala. Pozzo hrozivo pristúpi.

ESTRAGON (živo): My nie sme odtiaľto, pane.

POZZO (zastavujúc sa): Ste však ľudské bytosti. (Založí si okuliare.) Pokiaľ vidím. (Zloží si okuliare.) Toho istého druhu ako ja. (Rozosmeje sa hurónskym smiechom.) Toho istého druhu ako Pozzo! Božského pôvodu!

Úlohy:

1. Nájdite v úryvku znaky *absurdnej drámy*.
2. Kto by mohol byť pán Godot? Argumentujte na základe uvedeného textu.
3. Prečo dal autor postavám mená rôzneho pôvodu? Má to – podľa vás – nejaký skrytý význam?